

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАХОДІВ У ПРОТИДІЇ КОЛАБОРАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

FEATURES OF THE APPLICATION OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL MEASURES TO COUNTER COLLABORATIVE ACTIVITIES DURING MARTIAL STATE IN UKRAINE

Солнцева Х.В., д.ю.н., доцент,

доцент кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Мех Ю.В., д.ю.н., доцент,

доцент кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Шаповал Р.В., д.ю.н., професор,

завідуючий кафедрою адміністративного права та адміністративної діяльності

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті розглянуто особливості застосування адміністративно-правових заходів у протидії колабораційній діяльності під час воєнного стану в Україні. Акцент зроблено на правовій природі колабораційної діяльності як міждисциплінарного явища, що поєднує елементи адміністративного, кримінального та конституційного права. Висвітлено понятійний апарат: колаборація, колабораційна діяльність, колаборант, та обґрунтовано необхідність чіткого визначення цих термінів для ефективного застосування адміністративно-правових інструментів, що спрямовані на виявлення, запобігання та припинення проявів колабораціонізму. Автори підкреслюють важливість оперативного реагування органів публічної адміністрації, що дозволяє мінімізувати загрозу державній безпеці та забезпечити захист публічного інтересу в умовах воєнного стану.

У роботі проведено аналіз чинної нормативно-правової бази, що регулює протидію колабораційній діяльності, зокрема положень Кримінального кодексу України (ст. 111-1), законів України «Про правовий режим воєнного стану», «Про санкції», «Про очищення влади», «Про інформацію» та підзаконних актів, які визначають адміністративні механізми раннього реагування та заходи контролю за службовцями. Зроблено висновок про необхідність удосконалення диспозицій законодавчих норм для зменшення правової невизначеності, формалізації критеріїв публічності, умисності та шкоди, а також нормативного розмежування дій, виправданих обставинами виживання. Вказано на значущість координації адміністративно-правових і кримінально-правових заходів через міжвідомчу взаємодію та створення єдиних інформаційних платформ для оперативного обміну даними між органами контролю та правоохоронними структурами.

Особлива увага приділена системі адміністративно-правових заходів, що включає перевірку благонадійності службовців, моніторинг публічних заяв і цифрових слідів поведінки громадян, а також контроль за включенням осіб до санкційних списків. Окреслені повноваження органів публічної адміністрації щодо здійснення таких заходів, підкреслено роль міжвідомчої взаємодії у забезпеченні ефективного реагування та запобігання загрозам. У статті обґрунтовано, що ефективне застосування адміністративно-правових заходів є критично важливим для раннього реагування на прояви колабораціонізму, забезпечення правопорядку та стабільності державних інститутів в умовах воєнного стану.

Ключові слова: колабораційна діяльність, адміністративно-правові заходи, воєнний стан, публічна адміністрація, протидія колабораціонізму, санкції, міжвідомча взаємодія, правова невизначеність, раннє реагування.

The article is devoted to the features of the application of administrative and legal measures to counter collaboration activities during martial law in Ukraine. The emphasis is on the legal nature of collaboration activities as an interdisciplinary phenomenon that combines elements of administrative, criminal and constitutional law. The conceptual apparatus is highlighted: collaboration, collaboration activities, collaborator, and the need for a clear definition of these terms for the effective application of administrative and legal instruments aimed at identifying, preventing and stopping manifestations of collaborationism is substantiated. The authors emphasize the importance of the prompt response of public administration bodies, which allows minimizing the threat to state security and ensuring the protection of the public interest in conditions of martial law.

The paper analyzes the current regulatory framework regulating counteraction to collaborative activities, in particular the provisions of the Criminal Code of Ukraine (Article 111-1), the laws of Ukraine «On the legal regime of martial law», «On sanctions», «On the purification of power», «On information» and by-laws that determine administrative mechanisms for early response and measures to control employees. The conclusion is made about the need to improve the provisions of legislative norms to reduce legal uncertainty, formalize the criteria of publicity, intent and harm, as well as the regulatory delimitation of actions justified by survival circumstances. The importance of coordinating administrative-legal and criminal-legal measures through interagency interaction and the creation of unified information platforms for the operational exchange of data between control bodies and law enforcement agencies is indicated.

Special attention is paid to the system of administrative and legal measures, which includes checking the reliability of officials, monitoring public statements and digital traces of citizens' behavior, as well as control over the inclusion of individuals in sanctions lists. The powers of public administration bodies to implement such measures are outlined, and the role of interagency cooperation in ensuring effective response and prevention of threats is emphasized. The article substantiates that the effective application of administrative and legal measures is critically important for early response to manifestations of collaborationism, ensuring law and order and stability of state institutions under martial law.

Key words: collaborative activities, administrative and legal measures, martial law, public administration, counteraction to collaborationism, sanctions, interagency interaction, legal uncertainty, early response.

Збройна агресія Російської Федерації проти України, що триває з 2014 року та набула широкомасштабного характеру з лютого 2022 року, стала не лише воєнною загрозою, а й значним викликом у сфері державної безпеки, правопорядку та національної єдності. Сучасні реалії воєнного стану в Україні актуалізували необхідність посилення ролі державних інституцій у сфері забезпе-

чення національної безпеки, територіальної цілісності та громадського порядку. Одним із ключових викликів для публічної адміністрації є протидія колабораційній діяльності, що становить пряму загрозу державному суверенітету та функціонуванню правопорядку. В умовах широкомасштабної збройної агресії російської федерації особливого значення набуває ефективне застосування

адміністративно-правових заходів, спрямованих на виявлення, запобігання та припинення проявів колабораціонізму на всіх рівнях публічного управління. Саме від узгодженості дій суб'єктів адміністративної юрисдикції, чіткості нормативного регулювання та оперативності реагування органів публічної влади залежить дієвість державної політики у сфері внутрішньої безпеки.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що адміністративно-правові засоби становлять фундаментальний інструментарій у системі протидії колабораційній діяльності, забезпечуючи превентивну, охоронну та правозастосовну функції держави. Їх ефективне використання дозволяє не лише мінімізувати ризики поширення антидержавних проявів, а й створює правові передумови для формування суспільної стійкості та довіри до органів влади. У період воєнного стану функції органів публічної адміністрації істотно змінюються, і разом із традиційними методами управління виникає потреба в оперативному реагуванні на нові форми правопорушень, що загрожують державній цілісності та стабільності.

Зв'язок теми дослідження з наукою адміністративного права проявляється через її спрямованість на вдосконалення механізмів державного управління, підвищення рівня правової регламентації діяльності суб'єктів публічної влади та розроблення ефективних заходів адміністративного впливу. У цьому контексті адміністративне право виступає не лише як галузь, що визначає компетенцію органів влади, а й як інструмент правового реагування на загрози державності.

Перш ніж обговорювати особливості застосування адміністративно-правових заходів у протидії колабораційній діяльності під час воєнного стану в Україні, необхідно чітко визначити та осмислити основні поняття – «колаборація», «колабораційна діяльність» і «колабратор». Коректне тлумачення цих дефініцій має принципове значення, адже від точності термінології залежить не лише правозастосовна практика, а й ефективність усього механізму протидії таким діянням. Термін «колаборація» (від англ. *collaboration* чи фр. *collaboration*) походить від латинського дієслова *collaborare* – «працювати разом», яке складається з префіксу *com-/col-* («з, разом») і дієслова *laborare* («працювати, трудитись»). У французькому та англійському вживанні термін «*collaborateur/collaborator*» від XVIII-XIX століть здобув негативне значення – «той, хто співпрацює з окупаційною владою», особливо в часи воєн та окупації [1].

В українській мові слово «колаборація» також фіксується як запозичення з англійської/французької. Оскільки Кримінальний кодекс України (далі – КК України) не містить чіткого легального визначення терміна «колабораційна діяльність», його зміст підлягає встановленню шляхом системно-правового аналізу диспозицій частин 1–8 ст. 111-1 КК України [2]. Такий підхід відповідає загально визнаним правилам тлумачення кримінально-правових норм, відповідно до яких юридична дефініція може бути виведена на основі опису об'єктивних ознак діяння, що визнається кримінально караним [3, 4].

Отже, колабораційна діяльність у широкому змістовному розумінні – це сукупність умисних дій громадянина України, перелічених у ч. 1–8 ст. 111-1 КК України, які полягають у співпраці з державою-агресором, її окупаційною адміністрацією, незаконними органами влади або збройними формуваннями, спрямованій на підтримку агресії, окупації або їх легітиміацію. Саме з цієї сукупності ознак формується правова природа поняття «колабораційна діяльність».

За своєю правовою природою колабораційна діяльність має комплексний, міжгалузевий характер та охоплює сфери регулювання адміністративного, кримінального та конституційного права. У площині адміністративного права вона постає як об'єкт контролю та нагляду з боку публічної адміністрації, що передбачає регламен-

тацію поведінки посадових осіб, органів влади та інших суб'єктів у період воєнного стану. У цьому контексті прояви колаборації можуть слугувати підставою для застосування адміністративно-правових інструментів – таких як обмеження доступу до публічної служби, проведення перевірок, профілактичні заходи чи обмеження окремих повноважень – з метою захисту публічного інтересу та забезпечення національної безпеки.

Водночас кримінально-правові норми, закріплені в Кримінальному кодексі України, формують більш жорсткий рівень реагування, визначаючи відповідальність за суспільно-небезпечні, тяжкі форми колабораційної діяльності. Таким чином, кримінально-правовий механізм не замінює, а доповнює адміністративні та управлінські заходи, які залишаються ключовими для своєчасного виявлення ризиків, запобігання їх поширенню та оперативного реагування публічної адміністрації у сфері безпеки.

З 2022 по 2025 рік Україна активізувала правове регулювання протидії колабораційній діяльності, зосередившись переважно на кримінально-правових заходах. Проте адміністративно-правові механізми також відіграють важливу роль у запобіганні та реагуванні на колабораціонізм.

Система адміністративно-правових заходів, що застосовується в Україні для виявлення, припинення та профілактики колабораційної діяльності, формується на основі спеціального режиму правового регулювання, запровадженого у зв'язку з воєнним станом. Її нормативною основою виступають Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII, Закон України «Про основи національної безпеки України» (у частині чинних норм, інтегрованих у Закон України «Про національну безпеку України»), Закон України «Про санкції» від 14.08.2014 № 1644-VII, а також відповідні постанови Кабінету Міністрів, акти РНБО та внутрішні регламенти органів публічної адміністрації (зокрема, МВС, СБУ, Нацполіції та військових адміністрацій). Важливим елементом нормативної системи є стаття 111-1 КК України, яка задає адміністративним органам орієнтири ризикової поведінки та потенційних правопорушень.

Питома роль нормативного регулювання у сфері національної безпеки випливає із приписів Конституції України, яка визначає пріоритет державних інтересів і забезпечення суверенітету та територіальної цілісності держави (зокрема повноваження Президента та Ради національної безпеки й оборони). На ці конституційні засади спираються всі спеціальні норми, що застосовуються під час воєнного стану, зокрема щодо обмежень прав і свобод і механізмів реагування на загрози внутрішній безпеці.

Зі спалахом повномасштабної агресії в березні 2022 року до Кримінального кодексу була додана спеціальна норма – стаття 111-1 «Колабораційна діяльність», що встановлює окремі кримінальні склади за публічне виправдовування агресії, добровільне виконання посад в окупаційних органах, передачу ресурсів ворогу тощо. Ця стаття стала юридичною основою для кримінального реагування на найнебезпечніші форми співпраці з державою-агресором і створила правову рамку для переслідування широкого спектра діянь, що загрожують національній безпеці. Законодавчі зміни формалізували відповідальність у кількох кваліфікованих формах. Кримінальна норма забезпечила «жорстку» відповідь на тяжкі прояви колабораціонізму, але сама по собі не вирішує питання раннього виявлення та адміністративного запобігання (моніторинг, відсторонення, тимчасові обмеження), оскільки кримінальне переслідування орієнтоване на розкриття та покарання вже вчинених суспільно небезпечних дій [2].

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» встановлює особливий порядок діяльності органів державної влади, порядок обмежень і тимчасових повноважень, що стосуються охорони громадського порядку і захисту держави. В умовах воєнного стану адміністративні органи

(центральні та місцеві виконавчі органи, органи місцевого самоврядування, силові структури) отримують розширені повноваження для негайного реагування на загрози, у тому числі – щодо забезпечення безпеки, контролю, перевірок та координації з правоохоронними органами. Це дає можливість застосовувати швидкі адміністративно-правові заходи проти проявів колабораційної діяльності, наприклад – тимчасове відсторонення посадовців, перевірки суб'єктів публічного управління, заборони на перебування в органах влади до встановлення обставин. Водночас такі повноваження мають здійснюватися у межах закону та з урахуванням правових гарантій [5].

Окремою групою інструментів є адміністративно-правові заходи загального і спеціального характеру: застосування санкцій (національного рівня та персональних обмежень відповідно до закону України «Про санкції» [6]), механізми «очищення влади» (люстрація) та інші адміністративні заборони. Закон України «Про санкції» дозволяє вводити персональні економічні й інші обмеження, що можуть бути застосовані до осіб, причетних до співпраці з агресором [6]; Закон України «Про очищення влади» створює механізми виключення/тимчасової заборони обіймати посади для осіб, які підпадають під критерії недовіри [7]. Ці інструменти відіграють превентивну та запобіжну роль, доповнюючи кримінальний тягар відповідальності [5].

Ефективна протидія колабораційній діяльності в умовах воєнного стану передбачає використання комплексної системи адміністративно-правових заходів, що ґрунтуються на нормах чинного законодавства України та практиці органів публічної адміністрації. Адміністративні механізми відіграють ключову роль саме на етапах виявлення та раннього реагування, коли дії особи ще не набули ознак кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-1 Кримінального кодексу України. Тому аналіз нормативної та практичної основи цих заходів дозволяє визначити реальний інструментарій держави у сфері захисту національної безпеки. Щодо адміністративних заходів виявлення колабораційної діяльності, можна виділити наступні групи.

Першу групу становлять заходи, спрямовані на ідентифікацію ризикових осіб, ситуацій та проявів колабораціонізму до виникнення реальної шкоди або досягнення кримінального порогу суспільної небезпечності. До таких заходів належать:

1. Перевірка благонадійності державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Правовою підставою для таких перевірок є ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», яка наділяє військовій адміністрації додатковими контрольними повноваженнями, включно з правом перевіряти діяльність посадових осіб органів влади в умовах воєнного стану. Закон прямо передбачає можливість *обмеження повноважень, відсторонення посадових осіб або встановлення додаткових вимог до їх діяльності*, що цілком відповідає природі адміністративних заходів безпеки [5].

Такі механізми фактично виконують функцію первинного фільтру для попередження доступу до публічної служби осіб, які можуть становити загрозу в умовах збройної агресії.

2. Оперативний моніторинг інформаційних ресурсів та публічних проявів колабораційної поведінки.

Закон України «Про інформацію» (ст. 17, 25, 26) встановлює широкі повноваження державних органів у сфері інформаційної безпеки, включно з контролем за дотриманням інформаційного законодавства та правом здійснювати збір, аналіз і використання відкритих даних для забезпечення національної безпеки [8].

Практика Служби безпеки України підтверджує застосування цих норм: СБУ систематично здійснює моніторинг соціальних мереж, відкритих джерел, публічних заяв

громадян, виявляючи прояви публічної підтримки агресора або співпраці з окупаційними структурами. Моніторинг цифрових слідів став одним із ключових інструментів раннього реагування, особливо у контексті кваліфікації діянь за ч. 1 ст. 111-1 КК України, де ознака *публічності* є визначальною.

3. Перевірка включення особи до санкційних списків РНБО.

Закон України «Про санкції» (ст. 5, 7) визначає механізми застосування обмежувальних заходів як форми державного реагування на загрози національній безпеці. Санкції РНБО включають блокування активів, обмеження участі у публічних закупівлях, заборону користування державною власністю тощо [6].

Оскільки санкції спрямовані на протидію загрозам з боку осіб, діяльність яких пов'язана з державою-агресором, органи державної влади зобов'язані перевіряти інформацію про особу у санкційних списках у процесі прийняття на державну службу, допуску до стратегічних сфер діяльності, здійснення контрольних адміністративних процедур.

Це створює дієвий адміністративний запобіжник проти проникнення осіб, причетних до колабораційної діяльності, у систему публічної влади.

Друга група – це адміністративні заходи припинення та реагування.

Після встановлення ознак можливого колабораціонізму органи публічної адміністрації застосовують заходи безпосереднього реагування, спрямовані на недопущення подальших протиправних дій.

1. Тимчасове відсторонення посадових осіб від виконання службових обов'язків.

В умовах воєнного стану механізми відсторонення отримали додаткову правову основу. Відповідно до ст. 8 Закону «Про правовий режим воєнного стану», команди військових адміністрацій мають право обмежувати роботу органів місцевого самоврядування та окремих посадових осіб, якщо їхня діяльність становить загрозу обороноздатності держави [5]. У поєднанні з дисциплінарними процедурами Закону «Про державну службу» та нормами антикорупційного законодавства ці заходи формують ефективний механізм негайної реакції.

2. Проведення службових перевірок та адміністративних розслідувань.

Адміністративні розслідування проводяться відповідно до законів «Про державну службу», «Про запобігання корупції», а також до спеціальних процедур воєнного стану. Їх мета – встановити факти співпраці з окупаційною владою, поширення проросійських наративів або інші дії, що можуть свідчити про потенційний колабораціонізм.

За результатами перевірки можуть застосовуватися: дисциплінарні стягнення; подання до правоохоронних органів; рішення про відсторонення чи звільнення.

3. Повідомлення правоохоронних органів про наявність ознак злочину.

Виявлення достатніх даних, що свідчать про можливе вчинення злочину, передбаченого ст. 111-1 КК України, вимагає від адміністративних органів невідкладного повідомлення правоохоронних органів згідно із ст. 214 КПК України.

Тобто адміністративні заходи стають механізмом, що забезпечує перехід від превенції до кримінального переслідування.

Адміністративно-правові заходи мають ключове значення з кількох причин: вони дозволяють ідентифікувати ризикову поведінку ще до того, як вона переросте у кримінально каране діяння; забезпечують швидке реагування держави в умовах підвищеної загрози; формують правовий фундамент для подальшого кримінального переслідування; створюють систему стримувань і балансів, що

зменшує ризики інфільтрації агентів впливу у сферу державного управління.

Ефективність адміністративно-правових механізмів протидії колабораційній діяльності в умовах воєнного стану визначається здатністю органів публічної адміністрації забезпечувати своєчасне виявлення ризиків, запобігання проявам співпраці з державою-агресором та оперативне реагування на потенційні загрози. Запроваджені законодавцем інструменти — розширені повноваження військових адміністрацій, санкційні механізми, процедурні обмеження щодо доступу до публічної служби та перевірка благонадійності тощо — створюють нормативну основу для раннього реагування та мінімізації шкоди державній безпеці. У практиці доведено, що такі заходи дозволяють виявляти колабораційну поведінку на етапі, коли кримінально-правові інструменти ще не можуть бути ефективно застосовані, що підкреслює превентивний характер адміністративного регулювання.

Водночас існуюча система демонструє неоднорідність та нерівномірність застосування. Однією з ключових проблем є правова невизначеність окремих адміністративних процедур, насамперед щодо критеріїв тимчасового відсторонення посадовців або припинення повноважень, а також відсутності уніфікованих підходів до перевірки благонадійності. На практиці це призводить до диференціації адміністративної реакції залежно від регіону чи конкретного органу влади, що створює ризики вибірковості та зловживань. Крім того, механізми моніторингу інформаційної діяльності громадян (на підставі Закону України «Про інформацію») не завжди забезпечені належними технічними інструментами, а їх реалізація часто залежить від фактичних можливостей окремих органів, насамперед Служби безпеки України та Національної поліції, що знижує передбачуваність та системність реагування. Додатковою проблемою є слабка інтегрованість різних реєстрів та відсутність повноцінної централізованої системи ризик-орієнтованого аналізу.

Нарешті, ефективність адміністративно-правових заходів знижується через недостатню міжвідомчу координацію, особливо у взаємодії між органами виконавчої влади, військовими адміністраціями, правоохоронними органами та структурами, які застосовують санкції або здійснюють логістичні процедури. Передача матеріалів від адміністративних органів до слідчих підрозділів нерідко є тривалою та фрагментарною, що затримує притягнення до відповідальності та створює умови для уникнення правових наслідків. У реальній практиці також

виявляється надмірне навантаження на органи контролю, відсутність уніфікованих алгоритмів ризик-менеджменту та обмежені кадрові ресурси, що загалом знижує якість профілактичної роботи. Отже, хоча адміністративно-правові механізми відіграють ключову, превентивну та оперативну роль у протидії колабораційній діяльності, їх ефективність істотно залежить від подальшої нормативної деталізації, цифровізації процедур, посилення інституційної спроможності та формалізації міжвідомчої взаємодії.

Застосування адміністративно-правових заходів у протидії колабораційній діяльності під час воєнного стану в Україні набуває особливого значення як ключовий елемент системи національної безпеки та публічного адміністрування. Їх специфіка полягає у поєднанні превентивної, регулятивної та контрольної функцій, що забезпечують раннє виявлення загроз, обмеження можливостей для взаємодії з державою-агресором та оперативне реагування на ризикову поведінку посадових та приватних осіб. Розширені повноваження військових адміністрацій, впровадження процедур перевірки благонадійності, санкційні механізми, моніторинг інформаційного простору та управлінські інструменти відсторонення чи обмеження доступу до публічних функцій створюють комплексну систему попередження колабораційної діяльності. У межах воєнного стану саме адміністративно-правові механізми виступають першою лінією оборони, доповнюючи кримінально-правові інструменти та забезпечуючи гнучкість реагування відповідно до динаміки загроз.

Водночас проведений аналіз показує, що ефективність цих механізмів значною мірою залежить від їх нормативної деталізації, інституційної спроможності органів публічної адміністрації та рівня міжвідомчої координації. Наявні проблеми — правова невизначеність окремих процедур, фрагментарність доступу до даних, нерівномірність практики застосування та значне перевантаження органів контролю — свідчать про потребу подальшого удосконалення адміністративного регулювання. Удосконалення має бути спрямоване на цифровізацію перевірочних процедур, стандартизацію алгоритмів виявлення ризиків, створення єдиних інформаційних платформ і зміцнення кадрового потенціалу. За умови усунення цих системних недоліків адміністративно-правові заходи здатні забезпечити високий рівень стійкості держави до проявів колабораціонізму та ефективно виконувати свою функцію у структурі національної безпеки навіть у надзвичайних умовах воєнного стану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Scholarly Community Encyclopedia. Collaborationism. URL: https://encyclopedia.pub/entry/37603?utm_source
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Вереша Р. В. Курс кримінального права України. Загальна частина. Том I. Вчення про кримінальне правопорушення : підручник. Київ : Алерта, 2021. 434 с.
4. Баулін Ю. В., Борисов В. І., Кривоченко Л. М., Ломако В. А., Панов М. І., Сташих В. В., Тацій В. Я., Тихий В. П. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за ред. В. В. Сташиха, В. Я. Тація. Харків : Право, 2010. 456 с. ISBN 978-966-458-155-1.
5. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII // *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 38-39. Ст. 288. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
6. Закон України «Про санкції» : Закон України від 14.08.2014 № 1644-VII // *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40–41. Ст. 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18>
7. Закон України «Про очищення влади» : Закон України від 16.09.2014 № 1682-VII // *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 44. Ст. 2041. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18>
8. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII // *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.